

II Wojny Światowej. Po zakończeniu II Wojny Światowej opisana nieruchomości została przejęta na własność Skarbu Państwa z dniem 13 września 1944 r. na mocy art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13). Zgodnie z art. 18 zd. 1 dekretu nabywca otrzymywał ziemię w stanie wolnym od wszelkich długów i ciężarów, natomiast art. 18 zd. 2 przewidywał, iż sprawa odpowiedzialności Skarbu Państwa za dotychczasowe oddłużenie hipoteczne miała zostać uregulowana odrębnym dekretem. Zdaniem powodów do dnia dzisiejszego przedmiotowa kwestia nie została jednak uregulowana w żadnym akcie prawnym, czego konsekwencją było powstanie szkody w majątku poprzedników prawnych powodów, jak i samych powodów, z tytułu tzw. zaniechania legislacyjnego. Jako podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa wskazali art. 77 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 415, 417 § 1 i 417¹ § 4 k.c. i szeroko uargumentowali odpowiedzialność pozwanego. Ponadto powodowie podali, iż wartość przedmiotu sporu została ustalona w oparciu o operat szacunkowy z dnia 25 lutego 2011 r., sporządzony przez rzeczoznawcę majątkowego dr arch. D. S., który dołączyli do pozwu.

Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniami: z dnia 28 lipca 2011 roku, z dnia 30 sierpnia 2011 roku i z dnia 2 grudnia 2011 roku zwolnił powodów od kosztów sądowych w części.

Postanowieniem z dnia 24 listopada 2011 roku Sąd zawiesił postępowanie w sprawie w stosunku do powoda J. G. (1), wobec jego śmierci i podjął postępowanie z udziałem jego następczyni prawnej A. G. (3).

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa, zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Pozwany zakwestionował roszczenie zarówno co do zasady jak i wysokości. Podniósł zarzut niewykazania legitymacji procesowej czynnej z uwagi na niezłożenie żadnego dokumentu, z którego wynikałoby nabycie przez nich roszczenie po W. G., np. w postaci orzeczenia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po nim. Twierdził, że ustawa z dnia 12 marca 1958 r. o umorzeniu niektórych długów i ciężarów (Dz. U. Nr 17, poz. 72), której art. 1 ust. 1 pkt 1 in principio stanowi: „Umarza się wszelkie długi i ciężary które były zabezpieczone na nieruchomościach ziemskich, przejętych na własność Państwa na podstawie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. nr 3, poz. 13 z późniejszymi zmianami), uregulowała kwestię odpowiedzialności Skarbu Państwa za dotychczasowe oddłużenie hipoteczne tych nieruchomości ziemskich, stąd nie można uznać, że mamy tutaj do czynienia z zaniechaniem legislacyjnym. Wskazywał także, że możliwość odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za zaniechanie normatywne istnieje dopiero od dnia wejścia w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., a zatem nie można wiązać odpowiedzialności Skarbu Państwa za zaniechanie legislacyjne z niewydaniem przepisu, którego rzekomy obowiązek wydania powstał przed dniem 16 października 1997 roku, a gdyby nawet uznać, że istnieje taka możliwość, to art. 18 dekretu z dnia 6 września 1944 r. nie ustanawiał jakiegokolwiek obowiązku prawodawczego, tym bardziej w sposób wyraźny, co nie pozwala na precyzyjne ustalenie treści zaniechania, a w konsekwencji odpowiedzialności Skarbu Państwa. Pozwany podniósł ponadto zarzut przedawnienia roszczenia i zakwestionował ustalenia operatu szacunkowego przedstawionego przez powodów.

Powodowie popierali powództwo kwestionując wszystkie zarzuty pozwanego.

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W. G. aktem notarialnym z dnia 24 sierpnia 1932 r. rep. (...)nr kolejny (...), sprzedał księdzu A. C. i jego matce J. C., należący do niego, pochodzący z majątku (...), dla którego Wydział Hipoteczny Sądu Okręgowego w Warszawie prowadził księgę hipoteczną nr (...), ośrodek stanowiący dział gruntu o powierzchni 86,1231 ha za cenę 150 000,00 zł, przy czym kupujący wpłacili na poczet ceny kwotę 44 663,00 zł, zaś kwota w wysokości 105 337,00 zł miała zostać zapłacona bez wezwań i stawiania w zwłocę, w gotowiznie, w złotych w złocie, w trzech równych ratach rocznych w wysokości 35 112 zł każda, płatnych w dniach: 2 stycznia 1936 r., 2 stycznia 1937 r. i 2 stycznia 1938 r. Ponadto kwota

wydania powstał po wejściu w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. (...) Ponadto przyjęcie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za powstałe przed dniem 17 października 1997 r. i trwające od kilkudziesięciu lat zaniechanie normatywne nie byłoby rozwiązaniem racjonalnym, odpowiedzialność bowiem odszkodowawcza za zaniechanie normatywne nie jest właściwym instrumentem korygowania tego rodzaju sytuacji, ponieważ aksjologia systemu nakazuje uwzględniać znacznie więcej czynników niż tylko wyrządzenie szkody. Tego zadania nie może się podjąć sąd rozpoznający sprawę o odszkodowanie, a jedynie sam ustawodawca.” W konsekwencji brak jest podstaw do przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa w związku z niewydaniem odrębnego dekretu regulującego sprawę odpowiedzialności Skarbu Państwa za dotychczasowe obdłużenie hipoteczne w związku z przejściem nieruchomości na własność Państwa na podstawie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. nr 3, poz. 13).

Ponadto aby można było uznać, iż ustawodawca podjął zobowiązanie do wydania określonego aktu normatywnego, a nie tylko przewidywał możliwość uregulowania pewnej kwestii w innej ustawie, a w konsekwencji, że doszło do zaniechania legislacyjnego, konieczne jest istnienie konkretnie określonego obowiązku wydania aktu prawnego, obowiązek jego wydania musi być wyrażony w sposób jednoznaczny, wyłączający możliwość jego ustalenia dopiero w drodze wykładni dokonanej przez sąd, gdyż stanowiłoby to wkroczenie władzy sądowniczej w uprawnienia zastrzeżone dla ustawodawcy (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 06 lipca 2006 roku, III CZP 37/06, OSNC 2007/4/56), zaś przepis art. 18 zdanie 2 dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenie Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13) nie ustanawiał kręgu osób uprawnionych, zasad uregulowania odpowiedzialności za oddłużenie hipoteczne, co czyni niemożliwym określenie odpowiedzialności Skarbu Państwa, także z tego powodu.

Należy także podzielić stanowisko pozwanego, iż na mocy ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o umorzeniu niektórych długów i ciężarów (Dz. U. Nr 17, poz. 72), której art. 1 ust. 1 pkt 1 in principio stanowi: „Umarza się wszelkie długi i ciężary które były zabezpieczone na nieruchomościach ziemskich, przejętych na własność Państwa na podstawie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 r. nr 3, poz. 13 z późniejszymi zmianami), uregulowano kwestię odpowiedzialności Skarbu Państwa za dotychczasowe oddłużenie hipoteczne tych nieruchomości ziemskich, stąd także z tego powodu brak jest podstaw do przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa. Potwierdził to Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 24 marca 1962 r., I CO 1/62 (OSNC 1963/2/29), która zawiera przekonującą argumentację takiego stanowiska, stwierdzając między innymi, iż: „w myśl art. 18 dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 3, poz. 13 z późniejszymi zmianami) nabywcy gospodarstw pochodzących z tej reformy otrzymują ziemię w stanie wolnym od wszystkich ciężarów i długów. Nie oznaczało to jednak wygaśnięcia praw rzeczowych, jakie obciążały nieruchomości przejmowane przez Państwo na cele reformy rolnej, zgodnie bowiem z dalszym przepisem tegoż artykułu sprawa odpowiedzialności Skarbu Państwa za dotychczasowe "oddłużenia hipoteczne" miała być uregulowana w odrębnych przepisach (...) Prawa rzeczowe, jakie przysługiwały osobom trzecim do nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej, trwały nadal, z tym jednak zastrzeżeniem, że możliwość ich wykonywania była niejako zawieszona do czasu ustawowego rozstrzygnięcia ich dalszego losu. Prawa te wygasły z mocy przepisów ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o umorzeniu niektórych długów i ciężarów (Dz. U. Nr 17, poz. 72), która w art. 1 stanowi, że ulegają umorzeniu m. in. wszelkie długi i ciężary, które były zabezpieczone na nieruchomościach ziemskich, przejętych na własność Państwa na podstawie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej. (...) Wykładnia przeciwna pozostaje ponadto w sprzeczności z założeniami, jakie leżą u podstaw omawianego przepisu ustawy o umorzeniu niektórych długów i ciężarów. Przepis ten nie stanowi - jeżeli chodzi o czas, w jakim został powołany do życia - normy odosobnionej, lecz jest jednym z przepisów wydanych w roku 1958, jakie miały na celu uporządkowanie zadawnionych stanów faktycznych. Jak już zaznaczono, wspólnym założeniem wszystkich tych przepisów było usankcjonowanie długotrwałych stanów faktycznych, a więc z jednej strony przyznanie Państwu własności tych składników majątkowych, które od dawna pozostawały w jego dyspozycji i których zainteresowani w odpowiednim czasie nie windykowali, z drugiej zaś umorzenie - bez względu na to, kto był wierzycielem: obywatel czy Państwo - tych zobowiązań, które przez wiele lat nie były realizowane bądź dlatego, że ustawa (jak np. art. 18 dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej) realizację ich wstrzymała, bądź też dlatego, że zainteresowani swych roszczeń faktycznie nie poszukiwali. Celem więc omawianych przepisów było zlikwidowanie

praw martwych i usunięcie tym samym rozbieżności istniejących pomiędzy stanem faktycznym a stanem prawnym. Na to, że taki właśnie był w szczególności cel przepisów o umorzeniu długów i ciężarów zabezpieczonych na nieruchomościach ziemskich przejętych na cele reformy rolnej, wskazują także dalsze dyspozycje art. 1 ustawy z 12 marca 1958 r. Z mocy tego artykułu uległy umorzeniu - oprócz długów i ciężarów obciążających nieruchomości przejęte na cele reformy rolnej - także zobowiązania zabezpieczone na nieruchomościach przejętych na własność Państwa z mocy następujących ustaw: dekretu z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i b. Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. Nr 49, poz. 279 z późniejszymi zmianami), dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejęciu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do ZSRR (Dz. U. Nr 59, poz. 318 z późniejszymi zmianami), dekretu z dnia 24 kwietnia 1952 r. o zniesieniu fundacji (Dz. U. Nr 25, poz. 172), dekretu z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 15, poz. 82) oraz dekretu z dnia 25 października 1948 r. o reformie bankowej (Dz. U. z 1951 r. Nr 36, poz. 279). (...) W większości wymienionych aktów normatywnych ustawodawca posługuje się niemal identycznym sformułowaniem jak w art. 18 dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej, stanowiąc, że sprawa odpowiedzialności Państwa ze względu na prawa osób trzecich, zabezpieczone na przejętych przez Państwo nieruchomościach, zostanie uregulowana w odrębnych przepisach. (...) Dodać wreszcie należy, że w wymienionych wyżej aktach normatywnych wydanych w roku 1958, a w szczególności w art. 1 ustawy o umorzeniu niektórych długów i ciężarów, chodziło o likwidację zobowiązań, których ewentualna realizacja mogłaby – ze względu na ich liczebność - wpłynąć w sposób istotny na finanse państwowe.” Poglądy Rzecznika Praw Obywatelskich czy Ministra Skarbu Państwa co do konieczności uregulowania kwestii rekompensat pieniężnych dla osób, których wierzytelności były zabezpieczone hipoteką na nieruchomościach przejętych przez Skarb Państwa, oznaczają jedynie dostrzeżenie naruszenia praw tych osób, gdyż w powołanej regulacji wszelkie obciążenia hipoteczne zostały umorzone bez jakiegokolwiek rekompensaty dla właścicieli tych praw, nie mogą natomiast stanowić podstawy do uznania, że istnieją podstawy do odpowiedzialności cywilnej Skarbu Państwa za utratę tych wierzytelności.

Wobec braku jakichkolwiek podstaw do uwzględnienia żądania z przytoczonych powyżej powodów nie było potrzeby do rozpoznawania zarzutów pozwanego: przedawnienia roszczenia i niewykazania jego wysokości, chociaż także te zarzuty należałoby uznać za wystarczające do oddalenia powództwa. Nawet przy uznaniu, że uwarunkowania polityczne uniemożliwiały dochodzenie roszczeń przed 4 czerwca 1989 roku, to po tym okresie powodowie mogli dochodzić swoich roszczeń na drodze sądowej, zaś trwające prace legislacyjne nad ustawą reprivatyzacyjną w żaden sposób nie mogły być podstawą do ich oddalenia. W konsekwencji ich roszczenia uległy przedawnieniu najpóźniej z dniem 4 czerwca 1999 roku, na podstawie art. 442 k.c., a twierdzenia o sprzeczności podniesienia zarzutu przedawnienia z zasadami współżycia społecznego są niezasadne w sytuacji, gdy powodowie dochodzą swoich roszczeń po ponad 10 latach od upływu terminu przedawnienia, a trwające prace legislacyjne nad ustawą reprivatyzacyjną nie obejmowały swoim zakresem roszczeń z tytułu wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomościach przejętych przez Państwo.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 99 k.p.c. w zw. z art. 98 § 1, 3 i 4 k.p.c. i § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w sentencji wyroku.